

Stefan Parnicki-Pudełko

Novae (Swisztow). Okręg tyrnowski

Informator Archeologiczny : badania 10, 333-334

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

B U Ł G A R I A

NOVAE /Swisztow/
Okręg tyrnowski

Uniwersytet im. Adama
Mickiewicza w Poznaniu

Badania prowadził prof. dr Stefan Parnicki-Pudelko. Finansował Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Czwarty sezon badań ekspedycji UAM, a siedemnasty ekspedycji polskiej i ekspedycji bułgarskiej na terenie rzymskiego i bizantyjskiego miasta. Ekspedycja poznańska prowadzi badania na przemian z ekspedycją Uniwersytetu Warszawskiego. Okres od I do VII w. n. e.

Po definitywnym ustaleniu w roku 1974 miejsca położenia forum kontynuowano badania kompleksu budowli przy zachodnim boku centralnego placu miasta eksplorując około 900 m².

Odkryto całkowicie cztery, a częściowo kilka dalszych pomieszczeń budowli, których mury kamienne zachowały się miejscami do wysokości 1.2 m. W jednym z tych pomieszczeń stosunkowo dobrze zachował się półkolisty basen o ścianach wyprawionych silną zaprawą hydrauliczną i posadzce z płyt ceramicznych. Niektóre z pomieszczeń ogrzewane były przy pomocy hipokaustów. W dwóch miejscach odkryto piwnice hipokaustyczne, a przy jednej z nich praefurnium. Odslonięte w tym zespole budowli mury pochodzą z kilku okresów budowy. Różnice w konstrukcji murów, a przede wszystkim dane stratygraficzne dowodzą, że Novae w tej części miasta, podobnie jak to stwierdzono i w innych jego częściach, było parokrotnie niszczone i odbudowywane.

Do najważniejszych osiągnięć tegorocznego sezonu należało odkrycie pozostałości wielkiej bazyliki z trzema nawami i trzema absydami po stronie wschodniej. Szerokość budowli wynosiła 24,80 m, długość, bliżej jeszcze nieznana, przekraczała 40 m. Bazylika wzniesiona została prawdopodobnie w V wieku, lub może nawet w drugiej połowie IV wieku, a w późniejszym czasie, zapewne w VI wieku została przebudowana. Duże rozmiary budowli /największa spośród dotychczas odkrytych późnoantycznych i wczesnobizantyjskich bazylik na terenie Bułgarii/, położenie przy centralnym placu miasta i marmurowy wystrój, z którego pozostały drobne tylko fragmenty, pozwalają przypuszczać, że była to świątynia katedralna. O istnieniu w Novae biskupstwa wiadome jest ze średniowiecznych spisów biskupstw.

Oprócz pozostałości budownictwa, w tym licznych detali architektonicznych i około 200 stemplowanych cegieł i dachówek /prawie wyłącznie stempla legionu I Italskiego, który stacjonował w Novae/ odkryto w 1976 r. kilkadziesiąt monet brązowych, liczne - głównie fragmentarycznie zachowane, różne inne przedmioty metalowe, wielką marmurową płytę z inskrypcją ku czci cesarza Septimiusza Sewera i jego rodziny, fragment płaskorzeźby, setki fragmentów przedmiotów szkła-

nych, pochodzących przeważnie z miejscowych wytwórni szkła, kilka lamp glinianych, bardzo liczne szczątki ksotne i tysiące odłamków naczyń glinianych. Wśród tych ostatnich dominują naczynia zasobowe /głównie amfory/ i naczynia kuchenne.

Odkryte zabytki zmagazynowane są na terenie Novae. Część ich będzie sprowadzona do Polski do dalszego ich opracowywania i konserwacji na okres dwuletni.

Badania będą kontynuowane.

C Y P R

NEA PAPHOS

Polska Stacja Archeologii
Śródziemnomorskiej
w Kairze

Badania prowadził dr Andrzej Daszewski. Jedenasty sezon badań. Dzielnica miejska. Okres rzymski.

Odsłonięto kolejne partie wschodniego skrzydła pałacu w celu zlokalizowania narożnika północno-wschodniego. Odkryto szereg pomieszczeń gospodarczych rozmieszczonych na północ i południe od głównego wejścia, w tym jedno z ogromnym terrakotowym pithosem wpuszczonym w posadzkę.

Badania skoncentrowane były też na wyznaczeniu północno-wschodniego narożnika wewnętrznego dziedzińca perystylowego. W południowej części budowli eksplorowano zachodni odcinek południowego muru okręgu ograniczający dodatkowy dziedzińiec leżący na tyłach zachodniego skrzydła pałacu. Prace w północnej części skrzydła zachodniego miały na celu wstępne przebadanie poligonalnej konstrukcji, na której fragment natrafiono w ubiegłym sezonie. Ustalono, że ta ektogonalna budowla osadzona na fundamencie z wielkich, starannie przyciętych kamiennych bloków posiadała charakter wieży. Od strony pałacu tzn. północno-wschodniej natrafiono na ślady prowadzącego do niej monumentalnego wejścia. W rumowisku odnaleziono też dekorowane gzymsy oraz fragmenty doryckich półkolumn należące zapewne do jej dekoracji.

Przeprowadzono także sondaże weryfikacyjne w skrzydle wschodnim oraz w pobliżu muru południowego i zachodniego pałacu, które potwierdziły istnienie wcześniejszej, głównie wczesno-rzymskiej zabudowy pod budynkiem pałacowym. Szczegółowy sondaż stratygraficzny pod mozaiką Posejdoną w sali 76 pozwolił uściślić chronologię budynku oraz datowanie mozaiki. Dwie monety cesarza Constantiusa znalezione pod posadzką dają terminus post quem budowy lub przebudowy sali oraz wykonania mozaiki, co mogło nastąpić po trzęsieniach ziemi lat 332 i 342.

Badania będą kontynuowane.